

Kinga Pietrasik-Kulińska
Dorota Szuba

Kształtowanie odpowiedzialności za środowisko naturalne w przedszkolnej edukacji przyrodniczej

- ✓ Aktywność dziecka
- ✓ Formy pracy z dziećmi
- ✓ Metody pracy z uczniami
- ✓ Edukacja ekologiczna dzieci przedszkolnych
- ✓ Przykłady zajęć

Recenzja
dr Danuta Kitowska

Analiza merytoryczna
dr Joanna Borgensztajn

Redakcja językowa i korekta
Monika Lipińska-Pawelek

Projekt graficzny, projekt okładki
Wojciech Romerowicz, ORE

Skład i redakcja techniczna
Grzegorz Dębiński

Projekt motywu graficznego „Szkoly ćwiczeń”
Aneta Witecka

ISBN 978-83-65967-46-6 (Zestawy materiałów dla nauczycieli szkół ćwiczeń – przyroda)

ISBN 978-83-65967-52-7 (Zestaw 2: Przedszkolna i wczesnoszkolna edukacja przyrodnicza we wszechstronnym rozwoju dziecka młodszego)

ISBN 978-83-65967-53-4 (Zeszyt 1: Kształtowanie odpowiedzialności za środowisko naturalne w przedszkolnej edukacji przyrodniczej)

Warszawa 2017
Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons – Użycie niekomercyjne 3.0 Polska (CC-BY-NC).

Spis treści

Wstęp	4
Aktywność dziecka	5
Formy pracy z dziećmi	8
Zabawa	9
Funkcja kształcąca	10
Funkcja wychowawcza	10
Funkcja terapeutyczna	10
Funkcja projekcyjna	11
Podział zabaw	11
Zabawy manipulacyjne	11
Zabawy konstrukcyjne	11
Zabawy tematyczne	12
Zabawy i gry ruchowe	15
Zabawy dydaktyczne	16
Metody pracy z uczniami	16
Pokaz	17
Wycieczka	18
Funkcja poznawcza	19
Funkcja kształcąca	19
Funkcja wychowawcza	20
Funkcja motywacyjna	20
Typy wycieczek	21

Edukacja ekologiczna dzieci przedszkolnych	22
Przykłady zajęć	24
Bibliografia	32
Spis ilustracji	32

Wstęp

Na etapie wychowania przedszkolnego głównym celem wychowawczym jest wsparcie harmonijnego całościowego rozwoju zdolności dziecka w sferach emocjonalnej, intelektualnej i fizycznej. Cel ten realizuje się poprzez proces opieki, wychowania i nauczania – uczenia się. Umożliwia on dziecku przede wszystkim odkrywanie własnych możliwości i gromadzenie życiowych doświadczeń. Sprzyja ponadto zdobywaniu – odpowiednich dla jego wieku – kompetencji w porozumiewaniu się za pomocą ruchu, dźwięku, gestów i mowy. Dlatego to po stronie nauczyciela leży organizacja takich zabaw i zajęć, które odegrają szczególną rolę w rozwoju twórczym młodego człowieka. Do ich kreowania i przeprowadzania warto wykorzystywać środowisko, czyli bliższe i dalsze otoczenie przedszkola, pobliskie tereny zielone, rzeki i zbiorniki wodne. Istotne są również odpowiednie pomoce dydaktyczne. W efekcie właściwego wsparcia rozwojowego dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji.

Według rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego do zadań przedszkola należy:

- Tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.

- Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka.

W pierwszym zeszycie, który oddajemy w ręce metodyków, mentorów, nauczycieli oraz innych osób związanych z procesem kształcenia przyrodniczego na etapie kształcenia przedszkolnego, omówimy wybrane metody dydaktyczne i ich praktyczne zastosowanie w obszarze kształtowania odpowiedzialności za środowisko naturalne w przedszkolnej edukacji przyrodniczej.

Warunki i sposób realizacji zadań przedszkola:

- Zgodnie z zapisami dotyczącymi zadań przedszkola nauczyciele organizują zajęcia wspierające rozwój dziecka. Wykorzystują do tego każdą sytuację i moment pobytu dziecka w przedszkolu, czyli tzw. zajęcia kierowane i niekierowane. Wszystkie doświadczenia dzieci płynące z organizacji pracy przedszkola są efektem realizacji programu wychowania przedszkolnego. Ważne są zatem zajęcia kierowane, jak i czas spożywania posiłków, czas przeznaczony na odpoczynek i charakter tego odpoczynku, uroczystości przedszkolne, wycieczki, ale i ubieranie, rozbieranie. Bardzo ważna jest samodzielna zabawa.
- Przedstawione w podstawie programowej naturalne obszary rozwoju dziecka wskazują na konieczność uszanowania typowych dla tego okresu potrzeb rozwojowych, których spełnieniem powinna stać się dobrze zorganizowana zabawa, zarówno w budynku przedszkola, jak i na świeżym powietrzu. Naturalna zabawa dziecka wiąże się z doskonaleniem motoryki i zaspokojeniem potrzeby ruchu, dlatego organizacja zajęć na świeżym powietrzu powinna być elementem codziennej pracy z dzieckiem w każdej grupie wiekowej.
- Nauczyciele, organizując zajęcia kierowane, biorą pod uwagę możliwości dzieci, ich oczekiwania poznawcze i potrzeby wyrażania swoich stanów emocjonalnych, komunikacji oraz chęci zabawy. Wykorzystują każdą naturalnie pojawiającą się sytuację edukacyjną prowadzącą do osiągnięcia dojrzałości szkolnej. Sytuacje edukacyjne wywołane np. oczekiwaniem poznania liter skutkują zabawami w ich rozpoznawaniu. Jeżeli dzieci w sposób naturalny są zainteresowane zabawami prowadzącymi do ćwiczeń czynności złożonych, takich jak liczenie, czytanie, a nawet pisanie, nauczyciel przygotowuje dzieci do wykonywania tychże czynności zgodnie z fizjologią i naturą pojawiania się tychże procesów.

Aktywność dziecka

Aktywność to podstawowy element i warunek konieczny rozwoju w kształceniu dzieci. Jej przejawem jest podejmowanie wykonywania czynności. To podstawa prawidłowego rozwoju psychomotorycznego dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, a także w późniejszych latach.

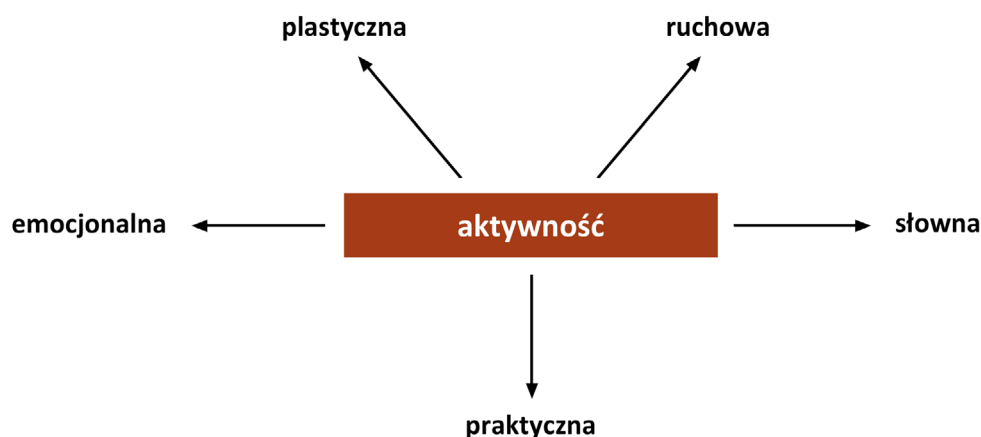

Wincenty Okoń (por. Okoń, 2007) określa aktywność jako właściwość indywidualną jednostki, polegającą na większej niż u innych częstotliwości i intensywności pewnego rodzaju działań. Szczególną cechą aktywności ludzkiej upatruje w jej udziale w zmienianiu otoczenia przyrodniczego oraz społeczno-kulturalnego i jej dostosowywanie do własnych potrzeb, celów i ideałów. Aktywność człowieka przebiega, jego zdaniem, w kierunku wyznaczonych przez niego celów. Im bardziej są one atrakcyjne i interesujące, tym większa jest motywacja i zainteresowanie nimi.

Ciężar wyznaczania celów atrakcyjnych dla dziecka spoczywa po stronie nauczyciela. Ważne jest, by cele te były realne do osiągnięcia przez dzieci, a także motywowały je do dalszej pracy i poszukiwań.

Rodzaje aktywności dziecka w wieku przedszkolnym:

- plastyczna;
- ruchowa;
- emocjonalna;
- słowna;
- praktyczna.

Rys. 1. Rodzaje aktywności dziecka

Aktywność dziecka w wieku przedszkolnym może być:

- kierowana;
- inspirowana;
- swobodna.

Rys. 2. Aktywność dziecka w wieku przedszkolnym

Aktywność kierowana polega na dokładnym i precyzyjnym określeniu oczekiwań wobec działalności dziecka. W tym przypadku dziecko nie ma pozwolenia na własną interpretację i inicjatywę w rozwiązywaniu problemu. Nie pozostawia mu się również swobody wykonywania narzuconej mu czynności.

Aktywność inspirowana polega na aranżowaniu określonych sytuacji i działań, które zachęcają dziecko do zaangażowania się w daną czynność.

Aktywność swobodna, inaczej spontaniczna, polega na samodzielnym podejmowaniu określonych czynności przez dziecko. Aktywność ta wynika z zainteresowania rzeczywistością. Jest naturalną i wrodzoną umiejętnością.

Trzeba podkreślić, że na rozwój osobowości dziecka ma bardzo duży wpływ właśnie aktywność swobodna. Rolą nauczyciela jest zatem taka opieka nad dzieckiem, która pielęgnuje jego naturalne umiejętności i nie dopuszcza do ich utraty. Opieka ta powinna stwarzać odpowiednie warunki i umożliwiać stosowanie podczas zajęć tych metod, które pozostawiają dzieciom możliwość podejmowania własnych inicjatyw twórczych.

Formy pracy z dziećmi

Według Wiesława Stawińskiego (por. Stawiński, 1994) nauczyciel – w ramach nauczania przyrody – może wykorzystać podczas pracy z dziećmi różnorodne formy:

- zabawy i gry;
- spacer, wycieczki, zajęcia terenowe;
- zabawy w ogrodzie przedszkolnym i na terenie wokół budynku;
- drobne prace hodowlane;
- tematyczne kącki przyrody i ochrony środowiska;
- zajęcia edukacyjne z dziedziny przyrodniczo-ekologicznej;
- prace społeczno-użytkowe na rzecz przedszkola;
- uczestnictwo dzieci w różnych wydarzeniach proekologicznych – konkursy, wystawy prac.

Zabawa

Jedną z najczęściej i najchętniej wykorzystywanych form pracy z dziećmi jest zabawa. To naturalna aktywność każdego dziecka.

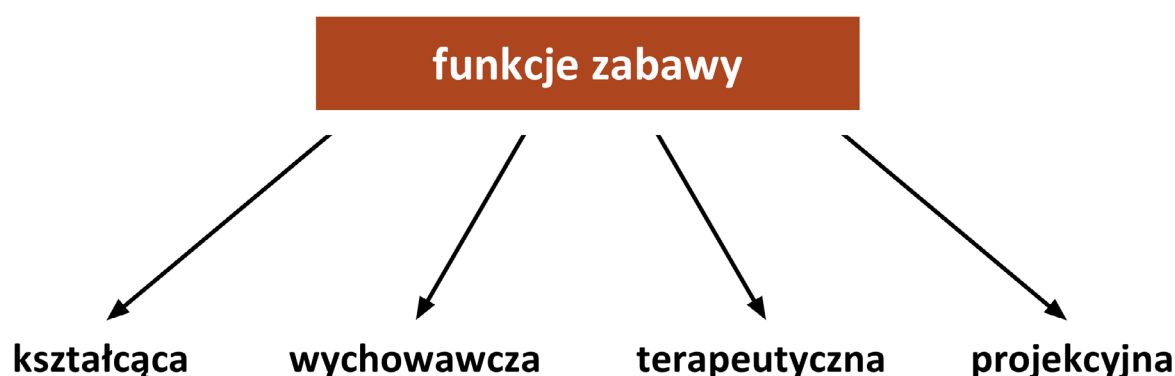
„Zabawa jest działaniem wykonywanym dla własnej przyjemności, a opartym na udziale wyobraźni, tworzącej nową rzeczywistość. Choć działaniem tym rządzą reguły, których treść pochodzi głównie z życia społecznego, ma ono charakter twórczy i prowadzi do samodzielnego poznania i przekształcania rzeczywistości”.

Wincenty Okoń, *Nauczanie problemowe we współczesnej szkole*, 1987.

Dziecko w zabawie uczy się wyrażania swojego rozumienia świata, zjawisk i rzeczy, które znajdują się w otaczającym go środowisku. Wykorzystuje do tego komunikaty werbalne i pozawerbalne: taniec, intencjonalny ruch, gesty, impresje plastyczne, techniczne, teatralne, mimiczne, konstrukcje i modele z tworzyw sztucznych i materiałów naturalnych. Kształtując umiejętność wyrażania swojego rozumienia rzeczywistości, dziecko w sposób naturalny nabywa i przyswaja sobie wiedzę z zakresu przyrodniczego.

Dziecko rozwija poszczególne umiejętności nie tylko przez obserwowanie wykonywania danej czynności przez innych, lecz głównie przez samodzielne doświadczanie.

Procesom zdobywania poszczególnych umiejętności służą zabawy i gry będące źródłem radości, inspiracji i twórczego myślenia, które oprócz walorów kształcących mają także zalety wychowawcze. W fazie wychowania przedszkolnego nadzwyczaj ważna dla dziecka jest możliwość dotykania i manipulowania przedmiotami, sprzyjająca uczeniu się.

Rys. 3. Funkcje zabawy w życiu dziecka

Funkcja kształcąca

W czasie zabawy dziecko wzbogaca swoją wiedzę o otaczającym je świecie. Poznaje samego siebie i swoje możliwości. Ponadto kształci i rozwija:

- zdolności orientacyjne;
- zdolności poznawcze;
- sprawność motoryczną;
- wyobraźnię;
- koncentrację.

Codziennie zabawy przynoszą często nowe pojęcia i terminy, które dziecko przyswaja, kształtując m.in. kompetencje komunikacyjne. Rozwijają też w sobie cechy charakteru, takie jak wytrwałość w osiągnięciu celu, a także umiejętności pracy, współpracy i współdziałania w grupie.

Funkcja wychowawcza

W czasie zabawy dziecko poznaje odpowiednie zachowania w codziennych sytuacjach i w różnych miejscach. Dowiaduje się, jak ważne jest przestrzeganie ustalonych norm i reguł, działanie wspólne z innymi i współpraca w grupie. Uczy się też słuchać innych i szanować ich, czasem odmienne, zdania.

W trakcie zabawy rozwijane są m.in. takie cechy jak:

- koleżeństwo;
- wrażliwość wobec cudzej krzywdy;
- wytrwałość w realizacji w całości postawionych zadań.

Dziecko uczy się nastawienia spostrzeżeniowo-empatycznego. Zdobywa wiedzę i doświadczenia umożliwiające zaspokojenie potrzeb społecznych, poznawczych i emocjonalnych.

Funkcja terapeutyczna

Zabawa daje dziecku możliwość uwolnienia się od tłumionych wewnętrznych napięć i emocji. Uczy wyrażać swoje uczucia i rozwiązywać problemy. Dzięki zabawie dziecko może zachowywać się w sposób niekontrolowany, np. złościć się, krzyczeć, tupać, skakać. W wychowaniu przedszkolnym funkcja terapeutyczna pełni szczególną rolę w odniesieniu do dzieci, u których stwierdzono opóźnienia i deficyty rozwojowe. Mogą one stanowić istotną przyczynę trudności i zahamowań poznawczych, społecznych i emocjonalnych oraz prowadzić do późniejszych niepowodzeń w nauce. Okres przedszkolny w życiu dziecka to czas, w którym można wypracować z nim umiejętności prawidłowego funkcjonowania w społeczności rówieśników, niezbędne w przyszłym życiu szkolnym.

Funkcja projekcyjna

Zabawa daje dziecku możliwość przybierania różnych ról i odgrywania sytuacji, w których wykonuje różnorodne czynności. Do ich realizacji potrzebna jest określona wiedza o rzeczach, zjawiskach i prawidłowościach otaczającej rzeczywistości. Na etapie wychowania przedszkolnego zabawa ułatwia gromadzenie materiału poznawczego oraz utrwalenie i opanowanie zdobytych informacji. Nauczyciel obserwując dziecko, ma możliwość lepszego poznania i zrozumienia go oraz zauważenia jego mocnych i słabych stron. W okresie przedszkolnym istnieje możliwość zdiagnozowania potencjalnych zdolności dziecka i odpowiednie nim pokierowanie.

Podział zabaw

W literaturze fachowej można spotkać różne rodzaje i podziały zabaw, które wyodrębnione zostały w zależności od zaobserwowanych cech charakterystycznych. Prezentowany poniżej podział bazuje na opracowaniu pod redakcją Dudzińskiej (por. Dudzińska red., 1974).

Zabawy manipulacyjne

Podczas zabaw manipulacyjnych dziecko chwytą różne przedmioty i manipuluje nimi. Angażuje w ten sposób wszystkie zmysły. Zabawy tego rodzaju, które mają miejsce już od pierwszych dni życia, uczą przede wszystkim panowania nad własnym ciałem. Pozwalają ponadto na poznawanie cech charakterystycznych przedmiotów, np. kształtu, konsystencji, smaku. W ten sposób dziecko w sposób naturalny dowiadyuje się o ich przydatności i użyteczności do zabawy oraz celów praktycznych.

Zabawy manipulacyjne stanowią fundament dla pojawiających się na kolejnych etapach rozwoju zabaw bardziej skomplikowanych.

Zabawy konstrukcyjne

Zabawy konstrukcyjne polegają na budowaniu obiektów z różnych materiałów. Wprowadzanie dzieci w rzeczywistość techniczną:

- kształtuje umiejętności myślenia technicznego;
- rozwija wyobraźnię przestrzenną;
- zaspokaja potrzebę twórczej aktywności;
- zwiększa poziom integracji sensorycznej;
- wyzwala ekspresję konstrukcyjno-techniczną.

Podczas zabaw konstrukcyjnych dzieci najczęściej tworzą modele odwzorowujące poznane wcześniej urządzenia i konstrukcje. Zabawy te pomagają w wyobrażeniu i zrozumieniu funkcjonowania obiektów znanych z otoczenia. Rozwijają umiejętność myślenia abstrakcyjnego; podczas ich trwania obserwuje się też przechodzenie myśli od konkretnego do schematu.

W zabawach konstrukcyjnych dziecko poznaje różnorodne materiały i ich właściwości oraz uczy się używać narzędzi wymagających sprawności manualnej. Prace konstrukcyjne rozwijają jego kreatywność, pozwalają łączyć fantazję i rzeczywistość.

Wprowadzenie podczas zajęć zabaw konstrukcyjno-technicznych uczy dzieci:

- zachowania zasad bezpieczeństwa – utrzymywania porządku w miejscu pracy, troski o bezpieczeństwo innych i samego siebie;
- stosowania się do zaplanowanej kolejności wykonywanych prac;
- odpowiedniego doboru materiałów – pod kątem przydatności, potrzebnej ilości, odpowiednich właściwości;
- poprawnego korzystania z informacji technicznych dostępnych na rysunkach, schematach i w instrukcjach.

Nauczyciel powinien dbać o to, aby wszystkie zabawy konstrukcyjne miały końcowy efekt. Dzięki temu dzieci przyzwyczajają się do wykonywania zadań od początku do końca. Jest to jeden z niezbędnych elementów kształcenia na każdym etapie edukacyjnym oraz wykonywania zadań w życiu codziennym.

Zabawy tematyczne

Zabawy tematyczne polegają na naśladowaniu przez dziecko czynności i zdarzeń, które obserwuje w rzeczywistości lub które wcześniej poznało i doświadczyło. Dzieci wcielają

się często w role dorosłych, co umożliwia im fikcyjne pełnienie społecznych funkcji i wykonywanie różnych zawodów, np. kucharza, rolnika, lekarza, nauczyciela, strażaka, policjanta, leśnika. Zabawy tematyczne rozwijają w szczególny sposób poznawczy obszar rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym.

Zabawy tematyczne mogą zostać urozmaiczone przez wprowadzenie m.in. elementów teatralnych, muzycznych, plastycznych czy konstrukcyjnych. Zajęcia te rozwijają u dzieci umiejętności swobodnej ekspresji twórczej oraz przygotowują je do świadomego odbioru dzieł artystycznych. Ponadto przybliżają zasady przynależności kulturowej.

Zajęcia teatralne

Głównymi celami edukacji teatralnej dzieci przedszkolnych jest zachęcanie ich do twórczej ekspresji oraz rozbudzanie wrażliwości estetycznej. Dzieci uczą się różnych umiejętności przydatnych w wyrażaniu twórczości, m.in. odpowiedniego doboru słownictwa i operowania nim, ruchu scenicznego, znaczenia gestów, kreowania obrazów przy współudziale muzyki czy tworzenia rekwizytów. Udział w zajęciach teatralnych pomaga radzić sobie z nieśmiałością i tremą, uczy współpracy w grupie, ćwiczy cierpliwość i wytrwałość. Dzieci nabywają i kształtują umiejętności kontrolowania własnych emocji i wpływania na emocje innych.

Zajęcia muzyczne

Głównym celem edukacji muzycznej dzieci przedszkolnych jest rozwijanie ich aktywności muzycznej, która stymuluje twórcze myślenie i pozwala wyrażać emocje. Oddziaływanie

muzyki wzbogaca sferę poznawczą i emocjonalną. Rozwijają myślenie abstrakcyjne i logiczne, poczucie rytmu oraz pamięć słuchową.

Z dziećmi w wieku przedszkolnym przeprowadza się najczęściej zajęcia muzyczno-ruchowe, w których formy ekspresji artystycznej przyjmują charakter zbiorowy, zaś twórczym artystycznym są same dzieci.

W wychowaniu przedszkolnym w kształtowaniu muzycznym dzieci dominują formy ekspresyjne:

- odtwarzanie głosem;
- odtwarzanie ruchem;
- odtwarzanie przy wykorzystaniu instrumentów muzycznych oraz dostępnych przedmiotów.

Zajęcia plastyczne

Głównym celem edukacji plastycznej dzieci w wieku przedszkolnym jest kształtowanie twórczej osobowości dziecka. Każdy wytwór ma swój indywidualny charakter, który odzwierciedla dziecięce marzenia, pragnienia, radości i obawy. Zajęcia plastyczne przeprowadzane są zazwyczaj w formie pracy indywidualnej. Pozwalają na bawienie się wyobrażeniami. Przez skupienie się na procesie tworzenia umożliwiają dzieciom odreagowanie i wyciszenie się.

Wykonywanie prac plastycznych uczy i rozwija u dzieci umiejętności:

- dostrzegania drobnych szczegółów, które na pierwszy rzut oka wydają się nieistotne;
- syntezy elementów obserwowanych zjawisk;
- zapamiętywania wzrokowego;
- posługiwania się różnymi narzędziami i technikami;
- widzenia przestrzennego;
- swobody twórczej wypowiedzi.

Zajęcia operowania słowem

Kompetencje językowe są jedną z kluczowych umiejętności niezbędnych do poznawania i rozumienia otaczającego człowieka środowiska. Dziecko uczy się posługiwać poprawnym gramatycznie i bogatym pojęciowo językiem. Mowa i sposób komunikacji zmienia się w indywidualnym dla każdego malucha tempie.

Ubogie kompetencje językowe mogą powodować problemy w komunikacji z otoczeniem i utrudniać rozwój dziecka. W celu wzmocnienia kompetencji językowych dzieci młodszych nauczyciel powinien stosować przede wszystkim rozmowę, która wymaga nie tylko słuchania, ale także reagowania. Ważne jest także nie tylko to, co dziecko mówi, ale w jaki sposób mówi, jakich środków niewerbalnych używa. Młody człowiek na etapie wychowania przedszkolnego powinien nabyć umiejętności wyrażania swojego rozumienia świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu. Ma się to odbywać za pomocą języka mówionego,

posługiwania się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówienia płynnie, wyraźnie, rytmicznie.

Tematy poruszane w przedszkolu związane są z obszarami życia dziecka oraz otaczającej go rzeczywistości. Pomocne w rozwijaniu tej kompetencji są zajęcia teatralne i muzyczne, wyjścia do kina, teatru i na spotkania z ciekawymi ludźmi, wycieczki, itd.

Im więcej przykładów i wzorców, bodźców intelektualnych oraz możliwości refleksji nad nimi dostarcza się dziecku, tym większa jest szansa na jego dynamiczny rozwój w dziedzinie kompetencji językowych.

W przedszkolu dziecko nabywa umiejętności posługiwania się pojęciami dotyczącymi przyrody. Przyporządkowuje je do określonych przedmiotów, czynności lub zjawisk np. tęcza, deszcz, burza, grad, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody oraz dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, warzyw i ziół.

Zabawy i gry ruchowe

Zabawy i gry ruchowe są naturalną aktywnością każdego dziecka w wieku przedszkolnym. Rozwijają ogólną sprawność fizyczną, wzmacniają siłę oraz ćwiczą szybkość, zwinność i poczucie rytmu. Wprowadzają radosny nastrój i dobre samopoczucie oraz zaspokajają naturalną potrzebę ruchu. Zabawy ruchowe przygotowują dziecko do społecznego współdziałania w grupie, kształtują prawidłowe nawyki oraz dyscyplinę.

Zabawa ruchowa w formie gry sportowej wymaga stosowania się do obowiązujących reguł, co uczy dzieci zdrowej i przyjemnej rywalizacji oraz wzmacnia wiarę w siebie.

Zabawy dydaktyczne

Zabawy dydaktyczne podlegają opracowywaniu, organizowaniu i przeprowadzaniu przez nauczyciela. Są one podporządkowane regułom postępowania wyznaczonym przez zaproponowane zadania. Dzieci biorąc w nich udział, koncentrują swoją uwagę, starając się poprawnie rozumować. Dokonują analizy i syntezy oraz wyróżniają i porównują cechy różnych przedmiotów.

Cele stosowania zabaw dydaktycznych w wychowaniu przedszkolnym:

- przekazywanie dzieciom w sposób możliwie naturalny nowych oraz utrwalenie zdobytych już przez nie wiadomości;
- utrwalanie pojęć i wiadomości uzyskanych podczas zabaw i zajęć za pomocą własnych doświadczeń;
- ćwiczenie dyscypliny u dzieci;
- kształtowanie umiejętności porozumiewania się z otoczeniem;
- rozwijanie spostrzegawczości i zapamiętywania;
- rozwijanie indywidualnych uzdolnień;
- przyspieszanie rozwoju nabywanych umiejętności.

Zabawa dydaktyczna może mieć formę indywidualną lub grupową. Jej cechą charakterystyczną jest to, że nikt w niej nie wygrywa ani nie przegrywa.

Metody pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym

W procesie twórczym ważną rolę odgrywają inspiracje. Dziecko czerpie pomysły z codziennego życia, ze swojego otoczenia i doświadczenia. Jego sposób postępowania może być kierowany przez określone działania dydaktyczne. Do takich działań należą np. metody oglądowe. Bazują one na obserwacji, przeżywaniu, akceptacji lub odrzuceniu tego, co doświadczają zmysły.

Do metod oglądowych zaliczane są m.in.

- pokaz;
- ekspozycja;
- film, teatr, audycja radiowa, program telewizyjny;
- oglądanie portretów, reprodukcji, ilustracji, wykresów, tablic;
- przykład osobisty nauczyciela;
- wycieczka dydaktyczna.

Metody oglądowe umożliwiają szybsze, niż metody opisowe, zapoznanie dziecka z rzeczami, zjawiskami i procesami. Ułatwiają zrozumienie pojęć abstrakcyjnych lub trudnych. Dzięki oglądaniu i słuchaniu wytworów i utworów artystycznych dziecko kształtuje swoją wrażliwość estetyczną.

Metody oglądowe występują zazwyczaj łącznie z innymi metodami.

Poniżej zostaną bliżej przedstawione dwie metody dydaktyczne należące do tej grupy: pokaz i wycieczka.

Pokaz

Pokaz jest to zespół czynności dydaktycznych polegających na demonstrowaniu przez nauczyciela przedmiotów, zjawisk, procesów i wydarzeń. Spełnia rolę ukierunkowania uczniów na istotne właściwości przedstawianych obiektów, „oswaja” je i ułatwia dzieciom ich poznawanie. Dzięki pokazowi uczniowie szybciej i sprawniej gromadzą odpowiednie informacje i porządkują je, co umożliwia im formułowanie uogólnień.

Idealnym – pod względem dydaktycznym – pokazem jest ten, w którym prezentowane obiekty, zjawiska i procesy występują w naturalnym dla siebie otoczeniu. Nie zawsze jednak jest to możliwe, dlatego wykorzystuje się również warunki sztuczne lub ich modele.

Przedmiotem pokazu mogą być także czynności oraz ich kolejność prowadząca do prawidłowego wykonania zadania. Jeśli mają one charakter złożony, pokaz powinien obejmować ich poszczególne fazy.

Pokazowi towarzyszy komentarz słowny, który ma charakter objaśniający. Wskazuje na zachodzące relacje i związki, ukazuje strukturę prezentowanego przedmiotu.

Podczas zajęć pokaz występuje często łącznie z innymi metodami lub pełni rolę elementu uzupełniającego. Jeśli pojawia się sam, stosowany jest zazwyczaj na początku lekcji o charakterze praktycznym. Podczas pokazu:

- przedmiot pokazu musi być dobrze widoczny dla wszystkich uczniów, co umożliwi im prowadzenie obserwacji;
- powinno się umożliwić dzieciom (zależne jest to od przedmiotu pokazu) przeprowadzenie obserwacji przedmiotu różnymi zmysłami;
- należy tak przedstawiać przedmiot, aby wywarł na dzieciach jak największe wrażenie – oddziaływanie na zmysły powoduje, że lepiej zapamiętujemy;
- w miarę możliwości obserwacja powinna pozwolić uczniom na poznanie przedmiotu pokazu w fazie działania (aktywności).

W pokazach bardzo pomocne są narzędzia technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK). Nawet jeśli dzieci nie potrafią ich jeszcze w pełni wykorzystać, może się nimi posłużyć nauczyciel.

Jednym z takich narzędzi są wirtualne wycieczki. W zasobach internetowych znajdziemy wiele takich propozycji, nie tylko związanych ze sztuką lub zabytkami. Możemy zabrać dzieci np. do studia telewizyjnego, by zapoznali się z pracą realizatorów i reporterów, na wyprawę do zoo lub do lasu, gdzie obejrzą na zdjęciach lub filmach różne rośliny i zwierzęta.

Innym rodzajem pomocy dydaktycznych są filmy instruktażowe pokazujące, jak coś powstaje i zaopatrzone w instrukcje, np. budowanie karmnika dla ptaków. Wiele takich filmów znajdziemy w serwisie YouTube, a także na stronie epodreczniki.pl.

Wycieczka

Wycieczka w procesie edukacji dzieci na poziomie wychowania przedszkolnego jest jedną z najskuteczniejszych metod dydaktyczno-wychowawczych.

Wycieczka, rozumiana jako sposób kształcenia, zapewnia dziecku bezpośredni kontakt z otaczającą je rzeczywistością. Ta forma pracy dydaktyczno-wychowawczej umożliwia bezpośrednie poznanie środowiska lokalnego, własnego regionu, kraju ojczystego (por. Okoń, 2007), jego właściwości geograficznych i kulturowych. Podczas wyprawy dzieci mają okazję do przeprowadzania obserwacji, zbierania artefaktów i spostrzeżeń, które później powinny omówić z opiekunem lub nauczycielem.

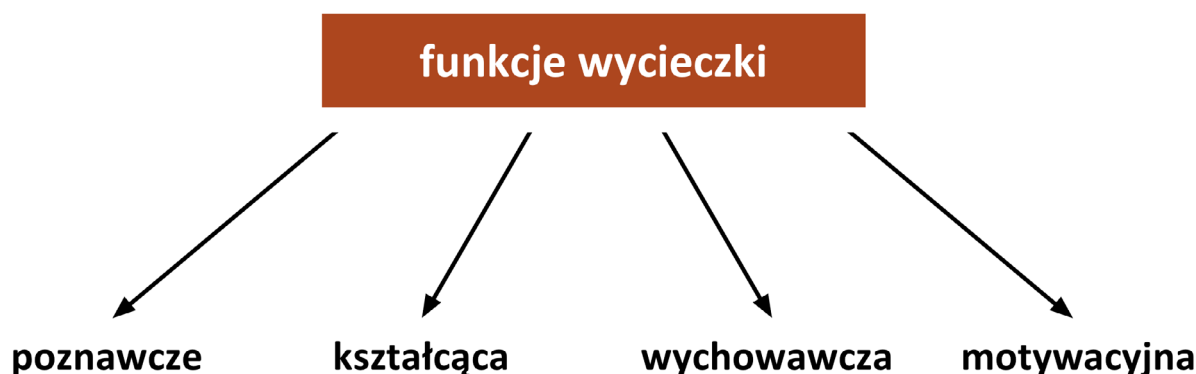
Aby wycieczka mogła spełnić swoją dydaktyczną funkcję, musi być dobrze przygotowana pod względem postawianych celów, zorganizowana i sprawnie przeprowadzona. Istotne jest również, by przed wyjściem krótko omówić jego plan z dziećmi. Po wycieczce powinien znaleźć się czas na wspólną refleksję z dziećmi i przedyskutowania tego, co było szczególnie istotne – to ważne dla uporządkowania ich spostrzeżeń i obserwacji.

Podczas wycieczek dzieci poznają np. przyrodę, sztukę, historię i kulturę z bezpośredniej perspektywy – to wywołuje ich emocjonalne zaangażowanie, a przez to lepsze zapamiętywanie i utrwalanie zdobywanych wiadomości.

Oprócz wartości naukowych i emocjonalnych wycieczki cechuje także ważny aspekt społeczno-wychowawczy. Wyprawy dydaktyczne pozwalają nauczycielowi/opiekunowi na lepsze poznanie grupy; pokazują relacje panujące między dziećmi, ich postawy społeczne oraz wskazują poziom wiedzy. Dzieci nawiązują między sobą więzi, uczą się także właściwego zachowywania się w różnych sytuacjach, miejscach i instytucjach.

W procesie dydaktyczno-wychowawczym wycieczka pełni kilka funkcji, które przedstawia poniższa infografika.

Rys. 4. Schemat przedstawiający funkcje wycieczki

Funkcja poznawcza

Funkcja poznawcza wycieczki polega na przekazywaniu informacji o otaczającym świecie.

Wycieczki o charakterze **przyrodniczym** stwarzają uczniom możliwość bezpośredniego obejrzenia faktów i zjawisk przyrodniczych, które omawiają w przedszkolu. Dzieci obserwują, jak funkcjonuje naturalne środowisko i np. jakie występują w nim powiązania. Sytuacja ta wywołuje aktywność poznawczą, ćwiczy umiejętność obserwacji, stawiania pytań i hipotez, daje podstawy do dyskusji.

Wycieczki o charakterze **kulturalnym** przybliżają dzieciom miejsca ważne dla ich miejscowości i regionu, kraju lub świata. Pozwalają poznać dzieła sztuki, utwory muzyczne lub teatralne. Kształtują w ten sposób zmysł estetyczny, poszerzają horyzonty myślowe, rozwijają sferę emocjonalną, uczą świadomego odbioru rzeczywistości.

Wycieczki o charakterze **naukowym** kształtują poglądy dzieci na funkcjonowanie otaczającego świata, pozwalają zapoznać się z nowymi technologiami, dają możliwość wglądu w pracę innych. Dzieci konfrontują swoje wyobrażenia z rzeczywistością, weryfikują hipotezy, analizują i wyciągają wnioski na podstawie własnych obserwacji.

Funkcja kształcąca

Wycieczka daje inny obraz otaczającego świata niż wiedza przekazywana podczas zajęć „stacjonarnych”. Wyjście poza budynek przedszkola pozwala rozszerzyć i utrwalić wiadomości uczniów. Wzbogaca ich proces kształcenia się: dzieci mogą dostrzec, że nauka nie jest tylko teorią, ale bezpośrednio wiąże się z życiem. Ponadto dzięki wycieczce uczniowie znajdują się w sytuacjach, gdzie możliwa jest korelacja wiedzy z różnych dziedzin. Uczą się obserwować i formułować wnioski na podstawie dokonanych spostrzeżeń.

Wycieczki przedszkolne, ze względu na ich przygotowanie i tematykę oraz dzięki kontaktom przedszkola z różnymi instytucjami i osobami, pozwalają dzieciom spotkać się z wyjątkową tematyką i odkryć rzeczy, których nie da się zauważyć w codziennym życiu.

Podsumowując: wycieczki to metoda pracy, która:

- pokazuje, jak można świadomie i aktywnie zdobywać wiedzę;
- uczy samodzielnego i racjonalnego myślenia;
- kształtuje wyobraźnię;
- rozszerza zakres pojęć;
- inspiruje do zdobywania wiedzy;
- wpływa pozytywnie na rozwój mowy dzieci.

Funkcja wychowawcza

Funkcją wychowawczą wycieczki jest dostarczanie wzorów postępowania, kształtowania pozytywnych zachowań wobec drugiego człowieka oraz pokazywanie dzieciom ich roli w społeczeństwie. Ma uczyć szacunku do przyrody i wytworów pracy ludzkiej. Kształtuje w dzieciach postawy obywatelskie, rozbudza uczucia patriotyczne, uczy odpowiedzialności za najbliższe otoczenie i bliskich, a w dalszej perspektywie własny kraj. Pozwala na przećwiczenie zasad bezpiecznego zachowywania się w różnych warunkach. Dzięki niej dzieci uczą się planowania, dyscypliny, punktualności, uczciwości, dotrzymywania danego słowa i prawdomówności. Kształtuje w nich zdolności adaptacyjne do nowych warunków oraz ćwiczy ich w sztuce kompromisu.

Funkcja motywacyjna

Funkcja motywacyjna wycieczki polega na wzbudzaniu u dzieci aktywności w poznawaniu i interesowaniu się rzeczywistością. Poprzez odpowiednie przykłady zachęca do badań i eksperymentów, jak również do czynnego odbioru i twórczego wyrażania emocji oraz uczuć.

Wymienione powyżej funkcje wycieczki są ściśle ze sobą powiązane. Wynika to z faktu, że procesy uczenia się, rozwoju psychofizycznego i wychowania są nierozzerwalne i składają się na całościowy proces rozwoju i dojrzewania dziecka.

Wycieczka to proces kształcenia zaczynający się od wyjścia z budynku przedszkola przez dzieci i nauczyciela, a nawet już znacznie wcześniej – na etapie jej planowania. Projektowanie i oczekiwanie na punkt kulminacyjny odgrywają niekiedy nawet większą rolę niż sama wyprawa, szczególnie wówczas, gdy w tych fazach uczestniczą również same dzieci. Ustanawianie i omawianie celów wycieczki, jej programu i przebiegu, także składają się na proces dydaktyczny.

Wycieczka, by spełniała swoje cele kształcenia, nie musi trwać długo, być kosztowna i prowadzić w odległe okolice. Często interesujące i warte poznania miejsca znajdują się bardzo blisko przedszkola. Warto o tym pamiętać, planując wyjścia z dziećmi.

Typy wycieczek

Wycieczki można pogrupować w zależności od ich charakteru i celu. Poniżej wymienione zostały te typy wycieczek, które najczęściej mają miejsce w edukacji przedszkolnej i szkolnej.

Wycieczki przedmiotowe – nauczyciel organizuje je w celu uzupełnienia obowiązującego programu nauczania.

Do wycieczek przedmiotowych zalicza się te, zwane inaczej zajęciami

w terenie, które trwają przeciętnie nie dłużej niż trzy godziny, podczas których dzieci wybierają się do pobliskiego parku, lasu, muzeum, na wystawę, pokaz itp.

Wycieczki krajoznawczo-turystyczne – ich celem jest wędrowka, intensywny spacer lub rekreacja uwzględniająca cele poznawcze. Ten typ wycieczki nie stawia specjalnych wymagań wobec kondycji i przygotowania jej uczestników.

Wycieczki turystyki kwalifikowanej – zalicza się tutaj np. obozy wędrownie – wymagane jest odpowiednie przygotowanie kondycyjno-sprzętowe.

Imprezy krajoznawczo-turystyczne i turystyki kwalifikowanej – zalicza się do nich np. biwaki, rajdy, spływy, itp.

Imprezy wyjazdowe – związane z realizacją programu nauczania – zielone szkoły, białe szkoły, muzyczne, ekologiczne itp. (na podst. Organizacja..., b.r.)

Do zadań nauczyciela, który opracowuje plan i realizuje wycieczkę należą:

- określenie celu i tematu wycieczki (z wykorzystaniem podręczników, map, internetu, np. uwzględniając ważne dla danej miejscowości miejsca, daty, wydarzenia, wymagania programowe itp.);
- ustalenie planu i programu wycieczki oraz omówienie ich z dziećmi – w zależności od charakteru wycieczki można w jej przygotowanie włączyć uczestników (np. uczniowie gromadzą informację na temat przewodni wycieczki);
- przydzielenie zadań lub funkcji uczestnikom wycieczki – aktywowanie dzieci zadaniowo zwiększa ich zaangażowanie emocjonalne;
- upewnienie się co do kondycji i wyposażenia uczestników – w przypadku wycieczek na etapie wychowania przedszkolnego ważne jest wcześniejsze przygotowanie listy potrzebnych przedmiotów, przyborów, odpowiednio dostosowanej odzieży i obuwia;
- dbanie o bezpieczeństwo i dobrą atmosferę wśród uczestników – warto wcześniej omówić z dziećmi reguły obowiązujące podczas wycieczki, a także ewentualne zagrożenia;
- dbanie o realizację zaplanowanego harmonogramu wycieczki;

- po zakończeniu i powrocie z wycieczki wspólne omówienie spostrzeżeń z jej uczestnikami, przegląd zebranych artefaktów, przedyskutowanie i wyciągnięcie wniosków z jej przebiegu.

Nauczyciel powinien motywować uczniów do aktywnego udziału w wycieczce. Do jego zadań należy również zachęcanie, w zależności od charakteru wyprawy, do zbierania informacji, artefaktów, robienia dokumentacji zdjęciowej i filmowej, sporządzania notatek, uważnego słuchania przewodników itp.

Wycieczka jako forma dydaktyczna odgrywa szczególną rolę w edukacji przedszkolnej. W celu kształtowania prawidłowych postaw przyrodniczo-ekologicznych nauczyciel może zorganizować wycieczkę w takie miejsca, jak:

- las – dzieci uczą się rozróżniać warstwy lasu (runo leśne, drzewa iglaste i liściaste), obserwują naturalne warunki życia zwierząt, ptaków i owadów,
- stadnina koni – dzieci zapoznają się z warunkami opieki nad końmi,
- ekologiczne gospodarstwo agroturystyczne – dzieci uczą się rozpoznawać zwierzęta hodowlane i ich zachowania w naturalnym środowisku, poznają warunki i etapy produkcji ekologicznej żywności,
- działka – dzieci uczą się rozpoznawać drzewa i krzewy owocowe, uprawiane warzywa i rośliny ozdobne,
- oczyszczalnia ścieków – dzieci zapoznają się z procesem oczyszczania wody.

Ze względu na swą aktywizującą formę wycieczka służy integracji dzieci młodszych, pozwala im doświadczyć wspólnoty przedszkolnej. Dzieci – w swobodnej atmosferze – dzięki swojej dociekliwości i wnikliwości, angażują się silnie w procesy doświadczania i próby zrozumienia otaczającego ich świata. Podczas wycieczki pojawia się mnóstwo okazji do zastosowania różnorodnych form i metod kształcenia wpływających na wszechstronny rozwój osobowości dziecka w nauczaniu przedszkolnym.

Edukacja ekologiczna dzieci przedszkolnych

Kształtowanie prawidłowej postawy w kwestii odpowiedzialności za środowisko naturalne należy rozpocząć jak najwcześniej. Dzieci powinny być świadome, że ochrona i odpowiednie traktowanie otaczającego nas środowiska są bardzo istotne i stanowią obowiązek każdego człowieka.

Dla dzieci kontakt z naturą jest źródłem wielu wrażeń i doznań. Wrodzona wrażliwość najmłodszych pozwala im dojrzeć i zrozumieć, że stanowią część przyrody – na co dzień uczą się dostrzegać jej różnorodność. Poszerzająca się wiedza na jej temat sprawia, że dzieci łatwo uznają ochronę przyrody za wartość. Przyroda to przecież nie tylko odległe czasem góry czy morze, lecz właśnie najbliższe środowisko, które może stać się miejscem i środkiem edukacji ekologicznej.

Najmłodszy uczniowie zapoznają się ze światem roślinnym i zwierzęcym oraz ze zjawiskami przyrodniczymi w przedszkolu i w ramach edukacji przyrodniczej. Na tych zajęciach kształtowana jest u dzieci wrażliwość ekologiczna. Zdobytane umiejętności dostrzegania piękna przyrody i potrzeby obcowania z nią rozwijają w dzieciach poczucie estetyki. Z kolei uwrażliwienie ich na bogactwo natury oraz konieczność jej zachowania dla wszystkich sprawiają, że uczniowie stają się świadomi niewłaściwych zachowań w stosunku do środowiska. Odpowiednie działania edukacyjne powodują, że dzieci same starają się unikać działań destrukcyjnych i zwracają uwagę innym osobom, które tak postępują.

Cele edukacji ekologicznej przedszkolnej obejmują:

- przekazywanie dzieciom podstawowych wiadomości o ekosystemach, obiektach i zjawiskach przyrodniczych znajdujących się w otaczającym środowisku;
- wskazanie znaczenia czystości powietrza dla prawidłowego rozwoju roślin, zwierząt i ludzi;
- kształtowania poczucia odpowiedzialności za lokalne zmiany środowiskowe, za którymi stoi człowiek;
- uświadomienia dzieciom problemu utylizacji śmieci;
- zapoznania uczniów z kwestią ochrony zwierząt;
- wskazanie pochodzenia żywności;
- uświadomienie konieczności oszczędzania energii i wody;
- zapoznanie ze źródłami energii odnawialnej;
- podejmowanie działań proekologicznych;
- zapoznanie z zasadami ochrony terenów zielonych;
- kształtowanie odpowiedzialności za użytkowane obiekty;
- rozwijanie wrażliwości estetycznej w najbliższym otoczeniu;
- kształtowanie postaw twórczych dzięki kontaktowi z przyrodą;
- rozwijanie wrażliwości na piękno przyrody.

W edukacji przyrodniczo-środowiskowej wyróżnia się trzy warianty.

Rys. 5. Warianty edukacji ekologicznej

Edukacja o środowisku

Lokalna i globalna rzeczywistość przyrodnicza i społeczna są wykorzystywane jako źródła wiedzy naukowej, która sprzyja rozwojowi wszechstronnych umiejętności dziecka. Celem edukacji o środowisku jej jest przybliżanie i objaśnianie zasad współistnienia systemu przyrodniczego i świata człowieka. Dziecko powinno poznawać różnorodne ekosystemy i ich oddziaływanie poprzez obserwację, przewidywania, przeżywanie, eksperymenty, badania i ich wartościowanie.

Edukacja w środowisku

Nauka o lokalnym i globalnym środowisku odbywa się poprzez bezpośredni kontakt i działania w rzeczywistości przyrodniczej. Takie podejście, dzięki naturalnej aktywności dziecka, kształtuje odpowiednie spostrzeganie piękna przyrody i uczy szacunku do natury. Uwrażliwia najmłodszych na zachowania degradujące środowisko i buduje poczucie odpowiedzialności za otoczenie.

Edukacja dla środowiska

Ma za zadanie przygotowanie i ukształtowanie u dzieci pełnego troski podejścia i odpowiedzialnego działania na rzecz środowiska. Jej celem jest wpojenie takich wartości, które zaktivizują dziecko do podejmowania działań profilaktycznych na rzecz środowiska, do rozwiązywania problemów środowiskowych oraz podjęcia próby ochrony przyrody.

Przykłady zajęć

Temat: Segregacja odpadów

Właściwa segregacja odpadów jest palącym problemem współczesnego społeczeństwa. Dzieci od najmłodszych lat powinny uczyć się, jak właściwie postępować ze śmieciami. Każde przedszkole ma wyznaczone miejsce na odpady.

Nauczyciel pokazuje je dzieciom i omawia funkcje poszczególnych koszy na śmieci; instruuje, co należy do nich wrzucać, a czego nie wolno. Następnie – podczas zajęć w grupie – dzieci utrwalają zdobytą wiedzę.

Nauczyciel omawia z dziećmi kwestie recyklingu, podkreśla ważność powtórnego użycia danego odpadu.

Zabawa 1

Nauczyciel przeprowadza z dziećmi zabawę manipulacyjną pt. „Zgaduj Zgadula, co skrywa kula”.

„Kulą” w tym wypadku może być tekturowe pudło lub koc, pod którym schowane są różne produkty i przedmioty w oryginalnych opakowaniach. Dzieci kolejno podchodzą, nauczyciel

zasłania im oczy. Każdy maluch losuje produkt, określa z jakiego materiału zrobione jest jego opakowanie i do którego kosza powinno trafić.

szkło

plastik

metal

papier

Zabawa 2

Dzieci przynoszą z domu rozmaite „śmieci”, które zostaną wykorzystane powtórnie w ramach zajęć plastycznych. Za pomocą nożyczek, kleju i przedmiotów zgromadzonych przez grupę dzieci mają za zadanie stworzyć np. kosmiczne ludziki, fantazyjne pojazdy, niezwykłą roślinę. Zadaniem nauczyciela jest podanie tematu i pozostawienie dzieciom swobody w kształtowaniu swoich wizji. Wykonane przedmioty prezentowane są rodzicom.

Temat: Drzewo – towarzysz człowieka

Drzewa towarzyszą człowiekowi od zawsze. Pełnią pożyteczną rolę: dostarczają tlenu, owoców, drewna, upiększają krajobraz. Są przyjacielem człowieka, dlatego należy się z nim obchodzić właściwie.

Zajęcia 1

Dzieci uczą się pojęć związanych z drzewem. Nauczyciel omawia budowę drzewa, przedszkolaki podpowiadają nazwy jego poszczególnych części. Następnie nauczyciel rozdaje dzieciom siedzącym w kółku obrazki różnych drzew. Maluchy mają za zadanie opisać, co widzą. Każde dziecko powinno wypowiedzieć poprawnie zbudowane zdanie, w którym znajdzie się przynajmniej jeden wyraz określający drzewo. Wypowiedzi zaczynają się podobnie, przykładowo:

„Moje drzewo ma dużo **owoców**”.

„Moje drzewo ma długi **pień**”.

„Moje drzewo ma gęste i splątane **korzenie**”.

„Moje drzewo ma grubą **korę**”.

Zajęcia 2

Nauczyciel wraz z dziećmi wybiera się na wycieczkę do pobliskiego parku lub lasu.

Znajdują karpy ściętych drzew (najlepiej upewnić się przed wycieczką, czy łatwo będzie je w danym miejscu znaleźć i czy nadają się do naszych celów).

Część 1

Nauczyciel wraz z dziećmi starają się określić historię ściętego drzewa. Prowadzący zajęcia pokazuje, jak można oszacować wiek drzewa poprzez liczenie stoi oraz tłumaczy, jak interpretować ułożenie słoików. Podkreśla, że wiek drzewa przewyższa wiek człowieka.

Część 2

Nauczyciel porusza z dziećmi zagadnienie pt. „Jak długo rośnie las” i proponuje zabawę ruchową.

Dzieci starają się określić, ile z nich jest potrzebnych, by objąć pień ściętego drzewa. Następnie na znak nauczyciela rozbiegają się po parku/lesie i starają się znaleźć drzewa podobnej grubości. Wspólnie z nauczycielem zastanawiają się, kiedy każde drzewo zostało

zasadzone. Dzieci młodsze mają zazwyczaj problem ze skalą czasową, dlatego warto użyć porównań, takich jak przykładowo:

„To drzewo musi mieć przynajmniej 50 lat, czyli musiało zostać zasadzone jak moja babcia była dzieckiem”.

„To drzewo jest bardzo cienkie, może mieć koło 10 lat, czyli jest w wieku mojego brata”.

Temat: Czy rośliny piją wodę?

Nauczyciel omawia z dziećmi, co potrzebne jest ludziom i zwierzętom, by mogły żyć. Zastanawiają się wspólnie, w jaki sposób zwierzęta piją i jedzą; które robią to w sposób podobny jak ludzie, a które zupełnie inaczej. Dzieci z reguły nie mają problemu, by wyobrazić sobie, w jaki sposób zwierzęta spożywają pokarmy – większość z nich posiada paszczę, dziób lub pysk. Kłopot pojawi się przy pytaniu, czy rośliny piją wodę. A jeśli tak, to w jaki sposób?

Część 1

Potrzebne materiały:

- bukiet polnych kwiatów lub kupnych, np. margaretek lub róż oraz pęczek selera naciowego lub zwykłego (potrzebna roślina o wyraźnie zaznaczonych „nerwach” – naczyniach w łodydze);
- barwniki spożywcze lub atrament w różnych kolorach;
- szklane kubki.

Nauczyciel wraz z dziećmi dzieli przyniesione kwiaty na małe bukiety lub pojedyncze sztuki. W przygotowanych kubkach uczniowie sporządzają kolorowe roztwory wody z barwnikami.

Kwiaty oraz łodygi selera (nie usuwać liści) umieszcza się w kubkach. Jeden z kubków powinien zawierać czystą wodę.

Na kubkach można zaznaczyć markerem poziom wody.

Zadanie najlepiej przeprowadzić jest w piątek, a w poniedziałek obejrzeć jego rezultaty, gdyż rośliny potrzebują trochę czasu, by zaabsorbować wodę.

Część 2

Dzieci oglądają rezultaty przeprowadzonego doświadczenia. Kwiaty zanurzone w barwnikach przybrały inną barwę. Poziom wody w kubeczkach znajduje się poniżej zaznaczonej markerem kreski. Wyniki doświadczenia wskazują na pozytywną odpowiedź zadaną na początku zajęć. Dzieci powinny podzielić się swoimi spostrzeżeniami.

Część 3

Nauczyciel organizuje pokaz. Zebrane łodygi selera, które były umieszczone w różnych kubkach, oglądają wspólnie z dziećmi.

Seler z kubeczka bez barwnika

Seler z kubeczka z zabarwioną wodą

Dzieci przedstawiają własne pomysły na to, w jaki sposób woda jest transportowana z łodygi do liści.

Następnie nauczyciel weryfikuje wyobrażenia dzieci. Wspólnie bardzo dokładnie oglądają, jak zbudowane są liście (można do tego celu użyć lupy). Następnie w ramach pokazu nauczyciel kroi łodygę selera i porównuje łodygę zabarwioną z niezabarwioną.

Wyraźnie widać zabarwione żyłki, czyli naczynia liścia.

Nauczyciel wyjaśnia, że właśnie dzięki takiej budowie rośliny pobierają wodę i rozprawdzają ją po całym swoim organizmie. Spostrzeżenia te uogólnia na drzewa i krzewy.

Część 4

Skoro rośliny „piją” wodę, to czy każda woda jest dla nich dobra?

Materiały dodatkowe: sól, ocet.

Dzieci przygotowują pod opieką nauczyciela roztwory soli i octu o różnym stężeniu. Wstawiają do nich świeże łodygi selera. Po kilku dniach komentują otrzymane wyniki doświadczenia. Zauważają, że ocet i sól wpływają negatywnie na rozwój roślin. Dyskutują wpływ oddziaływania na rośliny roztworów soli i octu o różnym stężeniu. Omawiają z nauczycielem, jakie inne substancje i dlaczego wpływają szkodliwie na rośliny.

Temat: Gatunki chronione – co to znaczy?

Nauczyciel przygotowuje pokaz zwierząt i roślin chronionych, opowiada dzieciom, gdzie żyją te gatunki. Podkreśla konieczność ochrony flory i fauny.

Zabawa: podłogowe memory

Nauczyciel przygotowuje zalaminowane obrazki zwierząt i roślin chronionych oraz miejsc, w których one występują, najlepiej w formacie A4.

Rozkłada je na podłodze rysunkami do dołu. Dzieci dzielą się na małe grupy i siadają wokół rozłożonych kartek. Nauczyciel rozpoczyna grę. Każde dziecko ma prawo do wykonania ruchu. Wygrywa ta grupa, która zbierze jak najwięcej par kart.

Bibliografia

- Dudzińska I. red., (1974), *Metodyka wychowania w przedszkolu*, Warszawa: WSiP.
- Dunin-Wąsowicz M., (1972), *O dobrej zabawie*, Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Hurlock E., (1985), *Rozwój dziecka*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Okoń W., (2007), *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Pieluszczyk C. oprac., (b.r.), *Organizacja wycieczek szkolnych* [online, dostęp dn. 20.11.2017].
- [Podstawa programowa z komentarzami. Tom 1. Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna](#), (b.r.) [online, dostęp dn. 20.11.2017, pdf. 925 kB].
- Stawiński W., (1994), *Podstawy nauczania środowiska przyrodniczego*, Kraków: WSP.

Spis ilustracji

Rys. 1. Rodzaje aktywności dziecka	6
Rys. 2. Aktywność dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym	7
Rys. 3. Funkcje zabawy w życiu dziecka	9
Rys. 4. Schemat przedstawiający funkcje wycieczki	19
Rys. 5. Warianty edukacji ekologicznej	23

